

tel csatlakozunk a kritikus véleményéhez.

Michail Jevgráfovics Szaltikov nemesi családból, 1826-ban született — Európa lázas éveiben. Iskolái elvégzése után cári hivatalnok lett ugyan, de irodalmi kísérleteivel korán a haladó szellemű írók társaságába került. Belinszkij hatása alatt megismerkedett az utópista szocialisták munkáival. Akkor már Európa nagyobb részében megtörtént a jobbágyszabadítás, csak a cári Oroszország sokmillió parasztja vergődött a cári önkény, a papi elsötétítés és a hűbérurak kancsukája alatt. Szaltikov, akinek akkor már Scesedrin néven megjelent néhány kitűnő írása, tagja lett a Petrasevszki-körnek. Haladó szellemű írók, költők és gondolkodók voltak e kör tagjai, akik éles társadalmi és irodalmi harcot kezdtek a jobbágyszabadításért, a kapzsi hivatalnokok kényuralmának megszüntetéséért, Oroszország és az orosz társadalom fejlődéséért. A cári rendőrség 1848-ban lerohanta a Petrasevszki-kört, a tagok egy részét kivégezték, a többieket száműzték, vagy lefokozták. Így került Szibériába Dosztojevszki és így került Vjatkába Szaltikov.

Hét éven át élte a száműzöttek életét. Tulajdonképen »kegyelmes« száműzetése volt ez — Szaltikovot »csak« lefokozták, a fővárosból eltávolították és a hadügyminisztérium előkelő tisztviselőjéből kis vidéki »csinovník« lett a messzi Vjatkában. Itt azonban az író még közelebb került a parasztsághoz és még közelebbről szemlélhette a csinovník urak és a vidéki nemesség galád életét.

Oroszországban 1851-ben szabadították fel a jobbágyszabadítást. A Galavljov-családot Szaltikov

1872-től 1876-ig írta. Most már nem kellett álöltözétkbe bújtatni gondolatait, most már nem harcolni kellett a jobbágyszabadításért, hanem bizonyítani a felszabadítás helyességét és azt, hogy nem kár a régi földesúri világért.

Regényében egy vidéki nemesi család üres, gondolattalan, hitetlen, eszem-izsom életét írja meg Szaltikov. Nincsen egyetlen olyan tagja ennek a családnak, aki emberi életet élne, vagy tudna élni. A családfő kapzsi öregasszony, a férje a delirium utolsó fázisait élő tehetetlen iszákos, három fia közül kettő sikkasztó állami hivatalnok, a harmadik álvallásosságban tévelygő ajtatos-uzsorás, aki kifosztja megtévedt testvéreit a »juss«-ért s aztán kirabolja unokahugait és végül anyját is. (Az unokahugok egyébként vidéki színésznőkké, inkább kokottokká zülленek.) Pusztulóban lévő osztály munkára képtelen és a társadalom számára teljesen felesleges tagjait rajzolja regényében Szaltikov, megrázza az ötet, valószínűkkel, a gúnynak és a szatírának olyan fegyvereivel, melyek valóban a világ elsői közé emelkednek.

Önmagáról így ír az író: »irodalmi tevékenységem állandó tárgya az önkény, kétszínűség, hazugság, rabló kizsákmányolás, árulás és szájhösködés elleni tiltakozás volt mindig.« Nagy regénye ilyen tiltakozás.

A könyv Budapesten, a Keresztes kiadásban jelent meg.

Gál László

AZ IRODALOM GONOSZTEVŐI

— Louis Céline könyve —

Louis Ferdinand Céline francia író² valamikor botrányos hírnévre tett szert »Utazás az éjszakában« című regényével. Hisztérikus, végzetes cinizmus-

sal tele könyv volt ez. Hőse »teljesen megérett a fasizmus befogadására«, — mondotta Gorkij 1934-ben Céline első könyvének jellemzésében. A nagy orosz író e szavai, amelyek természetesen magára Céline-re is érvényesek voltak, prófétai szavaknak bizonyultak. Céline következő művei — uszító és pornográf könyvek — lényegében már kívül estek az irodalom határain.

»Az éjszakában utazva« Céline a hitleri uralom féktelen dicsőítéséhez és a francia nép hazaszeretetének és szabadságszeretetének meggyalázásához jutott el. Céline hirhedt könyvei — a »Halál és hitel«, »Caecesebecsek pogromhoz«, »A holttestek iskolája« — aljasságukkal felülmúlták a legszélsőségesebb francia reakciósook, mint *Charles Maurras* és *Léon Daudet* írásait is.

Az idők folyamán Céline egyre közelebb került a hitlerizmushoz. Amikor a németek elfoglalták Franciaországot, Céline elemében érezte magát. Nagy buzgalommal jelentette fel a francia hazafiakat. 1943-ban a fasiszta megszállók előtti hajbókoló talpnyalása odáig ment, hogy kérvényt nyújtott be a német állampolgárság felvételére. Ezt egyébként megtagadták tőle. Gazdái nyilván azt vélték, kényelmesebb számukra, ha lakájuk zsebében francia útlevelel van. És Céline szolgálatkészen folytatta elvetemültségéhez és erőihez mérten azt a gyűlöletes tevékenységet, amely teljesen egybeesett a hitleri banda célkitűzéseivel.

Franciaország felszabadítása után Céline eltűnt az országból. A Harmadik Birodalom összeomlása után pedig Dániában, Koppenhága közelében internáltak. Ugy látszott, hogy vele egyzersmindenkorra végeztek.

Az utóbbi hónapokban azon-

ban furcsa eseményeknek vagyunk tanúi: ez az erkölcsi hulla feléled és elkezd mozgolódni. Céline neve újra megjelenik a francia és amerikai lapok lapjain. Úgy látszik, Céline párizsi ismerőseinek valami körlevélfelét küldött szét azzal a követeléssel, hogy rehabilitálják. »Napjaim, amelyek börtönben telnek, ha őszinte akarok lenni, a kényelem napjai« — így kezdődik Céline levele. Azonban ő nem elégszik meg a kényelmes étellel.

Céline tisztelettudó magatartást követel önmaga iránt. Elég pimasz ahhoz, hogy sorsát Lavoisier és André Chénier sorsával hasonlítsa össze. Ami pedig a fajelmélet terén elkövetett kilengéseit illeti, az ő véleménye szerint e téren ő egyenesen túlzott szerénységről tett tanúságot.

»Tőlem egy dolog függött, — írja Céline, jellemezve a hitleri megszállás idején kifejtett tevékenységét — hogy »a franciaországi zsidóügyek legfelső biztosa legyen-e vagy ne legyen. Végeredményben elcsábíthatott volna ez a tisztség, ez a teljhatalom. Én azonban nem fogadtam el ezt a posztot... A zsidóknak szobrot kellene állítaniok nekem mindazért a rosszért, amit nem követtem el velük szemben, bár elkövethettem volna.«

Nemrég a párizsi »Gazette de Lettres« című lap közölte, hogy Céline a börtönben befejezte »Tündérvjáték másodsor« című könyvét, amelyet remekművének tart és amelyért már versenyeznek a svájci és amerikai kiadók. Ugyanez a lap közli, hogy valamelyik amerikai egyetemi tanár kitartóan követeli, hogy Céline-t hívják meg az USA egyik egyetemére előadónak.

A külföldi sajtó szervei elfelejteneek feltenni maguknak néhány kérdést:

Hogyan volt lehetséges, hogy hasonló csúszómászó újra előbújhatott a napvilágra? Hogyan történhetett, hogy ez a tipikus gonosztevő, ahelyett, hogy remegne a félelemtől, a nép igazságos megtorlásától, újabb aliaságokkal veteti észre magát?

Ez persze már nem Céline ügye. Ez az irodalmi hullá aligha vár nagy sikert. Az amerikai üzletemberek aligha keresnek sokat azzal a kétesértékű szenzációval, hogy kiadják egy fasiszta gonosztevő új regényét. Vajjon nem jellemző-e az irodalmi és politikai légkör a polgári Nyugat egyes országaiban, amelyben olyan javíthatatlan emberek, mint Céline, feléledhetnek?

Valóban: elég megnézni az USA, Anglia és Franciaország az utóbbi időben megjelent egyes irodalmi kiadványait és megismerkedni azoknak az új irodalmi »korifeus«-oknak arculatával, akik ezekben felszínre kerülnek, hogy a felvett kérdésekre válaszokat kapjunk.

Miért ne élénkülne fel Céline, ha kényelmes fogságban valószínűleg naponta olvashatja a legfrissebb francia polgári lapokat, amelyek minden egyes számában olvashatók az amerikai Henry Miller aljas nyilatkozatai és pornográf művei. Ez a Henry Miller volt az, aki cinikusan kijelentette: »Mi még nem termeltük ki az emberiség igazi árulóját, pedig éppen ezekre van szükségünk«.

Hogyne éledne fel Céline, ha abban a lapban, amelyet az egzisztencializmus feje, Sartre szerkeszt, látja, hogyan magasztalják fel Jean Genet bűnügyi íróát, azt, akinek »A tolvaj naplója« című könyve e szavakkal kezdődik: »Az árulás, lopás és a homoszexualizmus, ezek lesznek az én témáim. Szerves kapcsolat

áll fenn az árulásra és a lopásra való hajlalom és szerelmi kalandjaim között«. (»Temps Modernes«, No. 10, 1946). Mi több, a következő számokból az olvasó megtudhatja, hogy Jean Genet darabjait szinte piaci lárma közepette előadják a párizsi színházakban és szerzőjét vetélkedve hívják meg amerikai vendégszerplésre.

Hogyne mozgolódna Céline, ha tudomást szerzett arról az apoteózisról, amelyben éppen most van része marquis de Sade-nak egyes amerikai és francia kritikusok és irodalomtörténészek írásaiban. Franciaországban a »Szabadság klasszikusai« sorozatában jelennek meg de Sade márki válogatott művei. Egész sereg monográfiát és tanulmányt szentelnek neki, mint például Klosowsky könyve: »Rokonóm, marquis de Sade«. Sok cikk, mint például Jean Polland eikke, foglalkozik a szadizmus feltalálójával és a degenerált embert prófétának, a 20. század irodalma előfutárának magasztalja.

Amiként a Wall-street, diplomatái Európában a legsötétebb reakciószokokra és a népek árulóira akarnak támaszkodni, az amerikai reakciós körök ideológusai a maguk részéről szívesen bátorítják azt az irodalmat, amely az olvasók körében félelmet, pánikot és hitetlenséget kelt. Ébresztgetik az állati ösztönöket, lealacsonyítják Nyugat-Európa és Amerika népeiben a nemzeti és emberi méltóság érzését. Mindez rokon Céline írásaival és jellemével. Ezek azok az okok, amelyek bátorítják ezt az irodalmi pogromlovagot. Megérezte, hogy az új háborús úszítók mindenütt felélesztik azokat a tüzeket, amelyek még lappanganak a hitleri harmadik birodalom máglyájának kilobbanása után is...

Leitesz Alexander